

סוטה מו

משה שווערד

1. עיין מראה מקומות לדף מה

2. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת סוטה דף מו עמוד א

גמ' (שאינ ת"ל) [לא היו צריכין לומר] ונכפר כו' אלא רוח"ק מבשרתן כו'. פי' אין זה בכלל אמירה של הכהן כפרש"י ודקדק כן דלא היה צריך לומר כן לשון ונכפר אלא כפר כדכתיב ברישא דקרא ועוד דכולו יתירא הוא כיון דכבר כתיב בלשון הכהן כפר לעמך גו' וע"כ אמרו דרוה"ק אומרת ומבשרתן אימתי כשתעשו כו' נראה שכווננו בזה אם תעשו ככה ככל מצות עגלה ערופה יתפרסם הרוצח מי הוא לנקום דם הנרצח ומתכפר להם וכן הוא במדרשות והביאו ת"י בהאי קרא ויתכפר בהון על דמא ומן יד נפקין נחיל דמורנין כו' ואזלין עד אתרא דקטולא כו' ואחדין בי דינא יתיה ודיינין יתיה ע"ש ודו"ק:

3. איזהו מקומן מסכת סוטה דף מו עמוד א

ובנחל איתן (יב. יג.) הביא שברבינו בחיי (סו"פ שופטים) איתא שהעגלה עצמה היתה הולכת מהנחל אל בית הרוצח...

ב. האחרונים תמהו איך יהרגו בי"ד הרוצח ע"י סימן ונס כזה, והלא רק עפ"י עדים הורגין הרוצח. וכתב הכלי חמדה (סו"פ שופטים) דמהני אומדנא זו להכניסו לכיפה וימות שם, עי"ש בהרחבה, וכן בפרדס יוסף (פר' בשלח) הביא דבי"ד היו כונסין אותו לכיפה, וכן נקט בדבר שאול (עא. לה.), והוסיף דגואל הדם אפשר שהותר לו להרוג הרוצח ע"י בירור זה. אמנם בפענח רזא (פר' שופטים) וכן בבב' יהוידע כאן איתא שהתולעים עצמן הן ההורגין את הרוצח. וראה עוד בפרדס יוסף החדש (פר' שופטים אות רפ"א), ובספר דברות אריאל (סי' ס"ג).

ובנחל איתן הנ"ל האריך בזה בשם המפרשים דהדין כך: אם יש כת ביד בי"ד אזי עונשין אותו, או הורגין אותו אם היה צורך שעה, או שהמלך וגואל הדם הורגין אותו, ואם אין כת בידם להורגו עכ"פ היה מתבייש ביותר שכולם יודעים שהוא הרוצח. וי"א שהתולעים עצמן היו הורגין אותו, אמנם נס זה נעשה רק בזמן שישראל שבאותו דור זכאין - עי"ש בהרחבה.

4. משנה למלך על הלכות פרה אדומה פרק א הלכה א

מצות פרה אדומה וכו'. ... והנה בעיקר הדין דפרה הזקנה כשירה ואילו בשאר הקרבנות קי"ל דהזקן פסול לקרבן וכמ"ש רבינו בפ"א מהלכות מעה"ק ובפ"ב מהלכות איסורי מזבח דין ו' נראה שהטעם הוא משום דפרה אינה קדשי מזבח כי אם קדשי ב"ה ומש"ה איצטריך קרא לומר אשר אין בה מום אע"ג דכל הקרבנות צריך שלא יהיה בהם מום משום דסד"א כיון שהיא קדשי ב"ה לא יהיה מום פוסל בה קמ"ל דלא וא"כ אין לנו לומר שפוסל כי אם מום דכתיב בהדיא אבל זקן אע"ג דממעטינן ליה מקרא וכדאיתא בסוף פ"ו דבכורות מ"מ כיון דאין פסולו מחמת מום כשר לפרה ולפ"ז היה נ"ל דמזוהה וחולה נמי דפסולים לשאר קרבנות דכשר בפרה דהא הני תלת דהיינו זקן ומזוהה וחולה מחד קרא ממעטינן להו וכדאיתא התם.

5. רש"ש על סוטה דף מו/א

גמרא ומה פרה שאין השנים פוסלות בה כו'. לכאורה הא גם היא קודם שתי שנים לר' אליעזר וקודם שלש לחכמים פסולה (ריש פרה). [1] וי"ל דמאי דלא חזיא קודם לא נקרא פסול. והוא ע"ד שאמרו דיתוי מעיקרא לא הוי דיתוי. אלא כשנראה מקודם והדר נדחה דומיא דעגלה.

6. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף מו עמוד א

[2] והנראה בזה דעד ג' שנים שפוסל בפרה אינו גדר פסול, דהרי לבסוף יוכשר ולא שם פסול עלה אלא דהוה כמחוסר זמן. משא"כ בעגלה שעברה שנתה הוה פסול ושם פסול עלה וזה מיקרי ששנים פוסלים בה דחלות שם פסול עלה.

7. מהרש"א על סוטה דף מו/א

מפני מה אמרה תורה הביאו עגלה כו' יבא דבר שלא עשה פירות כו'. נראה מבואר כפי מה שכתב הרמב"ן בשם מורה הנבוכים כי הטעם לגלות על הרוצח כו' וכשיחקר הענין יאספו הזקנים ויביאו עגלה ירבו בני אדם לדבר בו ואולי יגלה הדבר כו' עכ"ל ע"ש והוא הטעם שאמרו הכא יבא דבר שלא עשה פירות כו' על מי שלא כו' כדי לעורר בזה לבבות בני אדם המתקבצים שם שישים כ"א אל לבו לחקור על הרוצח לבער דמו וק"ל:

8. מהר"ל חדושי אגדות על סוטה דף מו/א

ויכפר על מי שלא הניחו וכו'. פירוש כי האדם נקרא אדם על שם אדמה, ואף כי יותר הבהמה בעלת אדמה ממה שהוא האדם, וא"כ היה ראוי לפי זה שתקרא הבהמה אדמה, ולא האדם שאינו כ"כ בעל אדמה, אבל הפירוש מה שנקרא האדם על שם אדמה, כי האדם נמשל כמו אדמה, כי האדמה הוא מוציא פירות ועושה תולדות והיא בכח מוציאה פעולתה לפעל עד שיש לאדמה שתי בחינות, הבחינה האחת מצד הכח כאשר לא הוציאה הכח אל הפעל, הבחינה השנית כאשר הוציאה הכח שלה אל הפעל, וכן הוא האדם, יש אדם שלא הוציא דבר אל הפעל ונשאר בכח מבלי יציאת כחו אל הפועל, ויציאת כחו שלו אל הפעל הם תורה ומצות, ויש אדם שהוציא כח שלו אל הפעל בתורה ובמצות, והאדם שנהרג לא הוציא עדיין כח שלו אל הפעל מה שראוי אליו שהרי נהרג, וזה שאמר הכתוב (דברים כ"א) כי ימצא חלל באדמה וגו', לא אמר בארץ רק באדמה, כלומר כי נעשה בחלל הזה דין אדמה שלא הוציאה כח שלו אל הפועל, ולפיכך יש להביא עגלה שלא הוציאה כח תולדתה לפעל לכפר על זה שלא הוציא כח שלו אל הפעל מה שראוי, ודברים אלו ידועים ומובנים לחכמים. [וכבר הארכנו גם בזה בחבור תפארת ישראל (פ"ג)]:

9. ספר עבודת דוד

גמ', אלא מעתה זקן וסריס ה"נ דלא עורפין

כתב המאירי: חלל זה שעורפין עליו את העגלה כל חלל ישראל במשמע אפילו אשה או קטן עבר או שפחה זקן וסריס מנוול ומוכה שחין אפילו טרפה שהרי מכל מקום נגזל הוא בקצת חיים שהיה ראוי לעשות בהן הרבה מצות ע"כ. מבואר במאירי שאע"פ שאין חיוב מיתה על הריגת טריפה אפ"ה היו עורפין כיון שהיה ראוי לעשות מצות, וזהו דלא כמש"כ המנחת חינוך מצוה תק"ל דאין ע"א אלא במקום שהרוצח חייב מיתה. ועיין בתורת הקנאות שכתב שדברי המאירי יתכן רק אליבא דשיטת הבבלי שמה שנאמר ידינו לא שפכו וגו' קאי על הנרצח שלא פטרנוהו בלא מזונות ובלא לויה, אבל לפמש"כ הירושלמי שקאי על הרוצח שלא פטרנוהו ב"ד מידם בוראי לא קאי על טריפה וכמש"כ המנ"ח.

והנה לענין אי עורפין על חרש ושוטה, עיין בנחל איתן סי' ג' סעי' א' [י"ז] שכתב דמפשטות הסוגיא דפריך בפשיטות אלא מעתה זקן וסריס ה"נ דלא עורפין, ולא פריך ואימא ה"נ, משמע דכיון דסתמא קתני ולא משתמיט בשום מקום שאין עורפין עליהו אלמא דעורפין, א"כ ה"ה לענין חרש ושוטה, וכן משמע מלשון המאירי הנ"ל שכתב כל חלל ישראל במשמע. אלא שצ"ע דלכאורה לאו בני מצות נינהו ולמה יתחייב לערוף עליהם. ובספר נחל איתן שם כתב בשם מרן "הקהלת יעקב" זצ"ל די"ל שחרש ושוטה מקרי בני מצות נינהו אע"ג שאינם בני חיובא כיון שאם עושין יש להם שכר ויכולים לעשות גמילות חסדים וכדומה. ועוד כתב לתרץ דבעצם חרש ושוטה הוי בני מצות אלא שאנוסים נינהו כמש"כ בבה"ל סי' שכ"ט ס"ד בד"ה אלא עיי"ש.

10. דף על הדף מסכת סוטה דף מו עמוד א

בגמ': ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. לגבי אי היה חלל עכו"ם. כתב בפירוש הריב"א עה"ת (סו"פ שופטים) דבגוים אין עגלה ערופה, והרגיש בגמ' יומא (כ"ב ב) דמבואר דשאל עשה ק"ו אם על נפש אחת אמרה תורה להביא ע"ע, ק"ו על כל העם מזרע עמלק שצריך להחיותם. וכתב דאה"נ זה הי' טעותו

ע"ש בדבריו. וראה בתוס' ישנים ובריטב"א (ביומא שם) שכתבו דמה"ט נחשב שאול שוגג במעשה דאגג כיון שדרש הק"ו הנ"ל ע"ש. מ"מ מהגמ' הנ"ל משמע דנוהג גם בגוי וע"כ צ"ל כריב"א הנ"ל דזה באמת הי' טעותו. אך ראה בשפת אמת (ליומא שם) שר"ל דבאמת מהגמ' מוכח דיש דין עגלה ערופה בגוי, וכתב עוד השפ"א שלא מצא בפוסקים אחרת, אך הגרי"מ בידרמן ז"ל ציין שם לגמ' כאן, דמבואר דהעגלה ערופה הוא בגלל שלא הניחו לנפטר לקיים מצוות וא"כ ל"ש זה בגוי עכ"ד. (ואולי קאי על ז' מצוות דב"נ וצ"ע). ... ועפ"י דברי חז"ל כאן: ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. הנה זה ודאי שייך בקטן שעתיד לגדול ולעשות פירות וכמובן.

=====

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף מז עמוד ב

מ"ט גמר עריפה עריפה מחטאת העוף. ואין מבואר בבבלי מה דינה של העריפה, האם בעינן שיערוף סימן אחד או ב' סימנים. ואפשר כיון דיליף לה מחטאת העוף, והתם איכא דינא יבדיל ה"נ הכא. אמנם בירושלמי דן בהאי דינא אי בעינן עריפת ב' הסימנים או אחד, וסבר הירושלמי דצריך לערוף בו שנים או רוב שנים. וקצת קשה דכיון דהכא ילפינן דהוה מאחרי' מחטאת העוף, א"כ ה"נ נילף מחטאת העוף לדינא דלא יבדיל דס"ל לרש"י בחולין [דף כ"א] דלא יבדיל בחטאת העוף, היינו שאינו מולק בו כי אם סי' אחד.

12. בענין: מליקת עוף קדשים זו היא שחיטתו - עריפתו זהו שחיטתו - דחייתו לצוק לחייבו משום

אוא"ב"ב SEE ADDENDUM ATTACHED

13. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת סוטה דף מז עמוד ב

המהלך בדרך כו' יעסוק בתורה שנאמר כי לוית חן הם גו'. כי ההולך בדרך יחידי בלא לוי' דמו בראשו וצריך חן ורחמים כמו שתקנו בתפלת הדרך ותננו לחן ולחסד [כו'] בעיניך ובעיני כל רואינו וע"כ אמר שהתורה שעוסק בה תהיה במקום לוי' ליתן לו חן לראשו בעיני כל רואיו ושלא יהיה דמו בראשו וכן שנינו פ"ג דאבות המהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה ה"ז מתחייב בנפשו ומסיים הכא בהאי קרא וענקים גו' כי תהיה התורה לך לעזר במקום בני ענק וגבורים שלא תצטרך לגבורים שישמרוך וק"ל:

14. מהר"ל חדושי אגדות על סוטה דף מז/ב

יעסוק בתורה וכו'. וע"י זה יש לו לוי', כי אין הלוי' רק החבור, והרי כאשר יתחבר לתורה ע"י שעוסק בתורה יהיה לו חבור ודביקת למעלה, כי התורה הוא האמצעי בין הש"י ובין האדם, ודבר זה נתבאר במקומות הרבה מאוד איך התורה היא האמצעי בין האדם ובין הש"י, ולפיכך תהיה התורה לוי' וחבור, כי לשון לוי' הוא לשון חבור, וכבר אמרנו כי האדם צריך הוא לחבור כאשר הוא יחידי ולהיות לו חבור למעלה, שאל"כ היה נזוק כאשר הוא יחידי, כי יש לאדם מתנגדים כאשר הוא יחידי, ולכך אמר אם אין לו לוי' וחבור יעסוק בתורה אז יהיה לו חבור ודביקות למעלה וזהו לוי' בעצמה:

15. הגהות יעבץ מסכת סוטה דף מז עמוד ב

גמ' בשביל ארבע פסיעות וכו' נשתעבד בבניו. נ"ב בשביל זכות זה נפל שיעבוד ישראל בחלקו ואלמלא גרם דבר זה לא היו יורדים למצרים אלא היו משתעבדים למלך אחר ולאומה אחרת וק"ל:

16. באר שבע מסכת סוטה דף מז עמוד ב

כופין ללוי' ששכר הלוי' אין לה שיעור כו'. כל דיני לוי' כתבן הרמב"ם ז"ל בריש פרק בתרא דהלכות אבל (פרק י"ד ה"ב), וכן כתבן הסמ"ג בהלכות אבל (עשה דרבנן ב') והסמ"ק בסימן מ"ו. אבל הטור ושאר המחברים האחרונים השמיטו, ולא ידענא למה. ואפשר משום דבזמן הזה אין נוהגין דיני לוי', מפני שכל הדרכים הם בחזקת סכנה טפי ממה שהיו בימי חכמי הגמרא, כמו שכתבו התוס' בפרק בתרא דכתובות (ק', ב ד"ה הוא אומר) גבי הוא אמר לעלות לארץ ישראל כו' שאינו נוהג בזמן הזה, שאיכא סכנת דרכים שאין אדם חייב למסור עצמו לסכנה בעבור לוי' משום דחייב קודמין. כן נ"ל:

וכתב שהסמ"ע בחו"מ סימן תר"ז הביא בשם הר"מ דהאידנא אין נוהגין אפילו לתלמיד לרב עד פרסה משום שמוחלין על כבודם ויש לילך עמו או עם חברו עד השער או לפחות ד' אמות עכ"ל. והקשה החפץ חיים רבסוגיין משמע שאינו יכול למחול דאמרינן "כל שאינו מלוה ומתלוה כאלו שופך דמים". ותירץ דזה קאי רק עיקר לוויה דהיינו שלא ילוו אותו כלל משא"כ לשיעורין הללו יכול למחול עיי"ש. ולפי זה צריך לומר שאנשי יריחו לא לוו את אלישע כלל אפילו ד' אמות בתוך העיר, שהרי ממעשה זו הוא שהביא ר"מ ראייתו דכל שאינו מתלוה כאילו שופך דמים, וע"כ שלא ליווהו כלל.

ועיי' שם עוד בחפץ חיים שכתב ליישב מנהג העולם שחיוב לוויה הוא דוקא בזמן שאין הדרכים מסומנים ואם יטעה יש סכנה מפני חיות וליסטים אבל במקומותינו שהדרכים מיושבים וגם מסומנים אין בכלל זה, אבל מ"מ אין לפטור עצמו בזה רק מחיוב לילך עד פרסה או עד תחום שבת אבל אין לפטור עצמו בזה מחיוב הליכה עכ"פ ד' אמות כי מגמרא משמע שהוא דבר סגולה למתלוה שלא יארע לו אסון בדרך עיי"ש. וזהו כמש"כ לעיל בשם מהרש"א שהחיוב לילך עד פרסה או עד תחום שבת הוי חיוב לשמרו בדרך הטבע ולהראותו הדרך, אבל החיוב לילך עכ"פ ד' אמות זהו ענין אחר שמשמרו בדרך סגולי, וזה שייך אפילו בזמן הזה.

והנה ראיתי בספר עמק ברכה [בענין מצות גמילות חסדים שבגופו אות ד'] שהביא בשם מרן החזון איש זצ"ל הטעם שאין אנשים נוהגים היום במצות לוויה, די"ל שהחיוב לוויה הוא רק למי שהולך בדרך יחירו, אבל היום שנוסעים הרבה אנשים יחד נעשה כל אחד לוויה לחבירו ע"כ. ולכאורה כוונתו הוי אפילו אם לא נתכוונו לכך, כל שבמציאות יש הרבה אנשים במקום אחר שוב אין חיוב לוויה שכל אחד הוי במציאות לוויה לחבירו. ויש לעיין דאם כן לכאורה לא היה שייך מצות לוויה במה שלוה פרעה את אברהם אבינו שהרי לא היה הולך יחירי כמפורש במקרא שהיה כבר מאד בצאן ובקר ועברים, וגם שרה ולוט הלכו עמו. וצריך לומר שגם לרבני החזון איש הוי רק סברא לפטור אותו מחיוב ללוותו חוץ לעיר אבל לא ממצות לוויה של ד' אמות וזה חייב בכל אופן.

גמ', ת"ר הרב לתלמיד עד עיבורה של עיר חבר לחבר על תחום שבת תלמיד לרב אין לו שיעור

עיי' בספר אהבת חסד [ענין הכנסת אורחים פרק ב' בהגה"ה שם] שהביא רברי הרמב"ם בפ"ד מהל' שמחות שפסק כסוגיא דידן. ותמה על מנהג העולם שמקילין בזה ואין נוהגין ללוות כשיעורים האלו כלל.

18. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף מו עמוד ב

ויראם ויקללם בשם ה'. כתב המנ"ח [רל"א] והנה המקלל רשע מבואר בסנהדרין וברמב"ם הלכות ממרים דפטור, דכתיב בעמך, דוקא בעושה מעשה עמך. ונראה דמ"מ זה דוקא בקיללו בכינויין אבל בשמות המיוחדים

כיון דהוציא שם שמים לבטלה, א"כ אה"נ דלא נתחייב מצד איסור קללה. מ"מ מצד עשה דהוצאת שם שמים לבטלה קעבר אעשה גם אי קילל רשע. אם קיללו בשם.

והקשה המנ"ח דא"כ היאך קילל אלישע הנביא את הילדים, ומקרא מלא הוא שקללם בשם ה'. ואפילו היו רשעים גמורים איך עבר ח"ו איסור עשה ובפרט למאי דמבואר בהמשך הגמ' דראה שנתעברה וכו'. דכל הני מילי אין עושה אותם רשעים גמורים. וא"כ היאך הותר לו לקלל בשם שאין לזה היתר לא מצד איסור קללה בשם ולא מצד איסור הוצאת ש"ש לבטלה.

ונראה דמ"מ מסוגיין מבואר דכיון דהיה כאן ענין של כבוד התורה, הרי היה מותר לקללם בשביל זה, בשביל להוכיחם עי"ז, ואה"נ דעדיין הוה בגדר עושה מעשה עמך, ולא רשעים גמורים הם, מ"מ בשביל תועלת לאותו דבר מותר לקללם, וכל הנדון ברשע אי מותר לקללו, היינו סתם לקללו, דהותר זה אצלו, דאין עושה מעשה עמך, אף על פי שאין מקללו בשביל זה. אבל כאן דאיירי לגבי תועלת בשביל הא גופיה הותר נמי לצורך זה. ונראה פשוט, דא"כ כבר ליכא נמי לאקשוי דיש כאן הוצאת ש"ש לבטלה דכיון דלצורך עשאה לאו ש"ש לבטלה הוה.

19. ספר פרשת דרכים - דרוש עשירי

או כלך לדרך אחרת בהקדים מאמר רז"ל במדרש וז"ל ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ראה שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר ולפיכך ויך את המצרי, ע"כ. והנה הרא"ם ומהר"ש יפה ז"ל מקהו אקתא בדברי רז"ל אלו דמשמע שאם היה איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר לא היה הורגו, דהיכך מצינו במחוייבי מיתה בידי אדם שלא נהרגם בשביל העתיד דלמא נפיק מנייהו זרעא מעליא. ותירצו דודאי במחוייבי מיתה בידי אדם אין אנו אחראים לתור ולדרוש זרעם הבא אחריהם אם הוא צדיק או רשע. אבל במחוייבי מיתה בידי שמים אם אמת נכון הדבר דידעינן דנפיק מינה זרעא מעליא אינו נהרג, ואם הדבר ברור כשמש דלא נפיק מינה זרע כשר הרשות נתונה ביד ב"ד והורגין אותו. ואותו המצרי לא היה חייב מיתה בידי אדם דאע"ג דאמרינן בגמרא עו"ג שהכה את ישראל חייב מיתה היינו בידי שמים לא בידי אדם, וכמ"ש הרמב"ם פ"י מהלכות מלכים דין ו' וז"ל וכותי שהכה ישראל אפ' חבל בו אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג. וראיתי למרן הכ"מ שכתב שם וז"ל אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג וקרא דויפן כה וכה אסמכתא בעלמא הוא, ע"כ. ולפי האמור אין צורך לזה דלעולם לפי שורת הדין כך היא דרכה של תורה דחייב מיתה ודרשא גמורה היא ואע"פ כן אינו נהרג, ומה שהרג משה את המצרי היינו משום שצפה ברוח הקדש דלא נפיק מינה זרעא מעליא:

...

ואל זה סובב הולך כוונת רז"ל בסוטה דף מו ע"ב בפסוק ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ה' מאי ויראם, ר' יוחנן אמר ראה שלא היתה בהם לחלוחית של מצוה. ופריך בגמרא ודלמא בזרעייהו ניהו הוה, א"ר אלעזר לא במ ולא בזרעם עד סוף כל הדורות. דכיון דאותם הילדים לא היו מחוייבי מיתה ב"ד כי אם חייבי מיתה בידי שמים לא הותר לו לאלישע לקללם ולהמיתם אם לא אחר שנסתכל שאין בהם ולא בזרעם לחלוחית של מצוה דלא נפיק מיניהו זרעא מעליא:

20. תורת משה לחת"ס על במדבר פרק ג פסוק ד

ובנים לא הי' להם, אלו הי' להם בנים לא מתו נ"ל דבזכות בניהם שלא חטאו וצריכים לאב לגדלם ללמדם תורה ולהדריכם היו חיים ...

=====

מליקת עוף קדשים זו היא שחיטתו עריפתו זהו שחיטתו דחייתו לצוק לחייבו משום וא"ב

1. ספר אתון דאורייתא - כלל א

...אשוב לעניינינו ואומר דמה שחידשתי דמליקת עוף קדשים זו היא שחיטתו והכרחתי מש"ס זבחים דס"ט ע"א וכן"ל לכאורה קשה ע"ז מש"ס יבמות דל"ב ע"ב דפליגי התם ר' חייא ובר קפרא בזר שאכל מליקה אי חייב אחת או שתיים ומטעמא דאחז"ל הוא דפליגי ע"ש אבל כ"ע מודי דמליקה לזר יש בה איסור משום נבילה וא"כ מוכח דמליקה לא חשיב שחיטה וי"ל דלגבי הכהן הוא דחשיבא מליקה שחיטה אבל לא לגבי זר וע"ע בזבחים דמ"ד ע"ב דמצריך הש"ס קרא מיוחד דלכל חטאתם להתיר חטאת העוף לכהנים דסד"א נבילה היא עכ"ל הגמ' ואי איתא מדוע סד"א לומר כן הא לגבי כהן מליקתו היא שחיטתו ואיננה נבילה כלל וי"ל דרק אחרי דכתי' קרא דלכל חטאתם להתיר חטאת העוף לכהנים הוא דאמר' דטעמא דקרא משום דמליקתו היא שחיטתו לגבי כהנים משא"כ לולי קרא הנ"ל לא הייתי אומר כלל כן ושפיר ה' אסור להם משום נבילה אולם עדיין צ"ע דכיון דלזר לא חשיבא מליקה שחיטה וכן"ל א"כ תידוש הוא דחזית רחמנא לגבי כהנים להחשיב המליקה לשחיטה אצלם א"כ מנ"ל באמת למידרש טעמא דקרא הכי דילמא באמת אין כוונת התורה כלל להחשיב המליקה לשחיטה אצלם ומליקה היא נבילה באמת גם להם אלא שגז"ל הוא שנבילה זאת מותרת להם וזהו ענין החידוש שחידשה תורה אצלם...

עוד מצאתי בעזה"י ראי' ברורה ונפלאה דמליקה בקדשים היא שחיטתו מהא דאמר' בנ סתים דס"ג ע"ב דהמולק את העוף בערב פסח על החמץ עובר בלא תעשה אבל הקומץ את המנחה על החמץ אינו עובר וברש"י ד"ה אינו עובר כ' וז"ל דקמיצה וודאי לאו שחיטה היא עכ"ל כוונתו דכיון דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ע"כ בעי' שחיטה דווקא וא"כ כיון דמולק על החמץ חייב על כרחך דמליקה חשיבא שחיטה בקדשים דא"ל דאפי' אי אין מליקה שחיטה כלל עכ"ז שפיר חייב הואיל ועבודת המליקה היא במקום עבודת השחיטה בבהמה דז"א דהא גם קמיצת מנחה היא במקום שחיטה בבהמה וכמבואר בזבחים ד"ג ע"ב ובכמה דוכתי ועל כרחך דלענין שוחט על החמץ בעי' שחיטה ממש וע"כ שפיר פטור בקמיצה הואיל ואיננה שחיטה וא"כ מוכרח מזה דמליקה חשיבא שחיטה ממש בקדשים ומה שכתב רש"י דקמיצה וודאי לאו שחיטה היא צ"ל בכוונת תיבת וודאי דמליקה נהי דאיננה שחיטה סתמית עכ"ז בעוף קדשים עכ"פ היא שחיטתו או דנהי דאיננה שחיטה לגבי זרים עכ"ז לגבי כהנים עכ"פ חשיבא שחיטה וכן"ל משא"כ קמיצה דוודאי לאו שחיטה הוא כלל וכלל ודו"ק ויש לעיין עוד הרבה בכ"ז ובאתי רק להעיר:

2. שו"ת אחיעזר חלק ב - יורה דעה סימן ז

(ג) ... ובאמת מוכרח דחלוק איסור נבילה מטומאה דהא שער המשתלח למאן דס"ל מותר בהנאה כמבואר ביומא ס"ז מ"מ אסור באכילה דזהו לאו מחמת איסור קדש דהא מותר בהנאה ואסור מדין נבילה ומ"מ מהני דחייתו לצוק לחייבו משום וא"ב = אותו ואת בנו = כמבואר ביומא ס"ד ועכצ"ל שאינו מטמא דאם מטמא ג"כ הוי כנחירה בעלמא וכן מוכח מעג"ע = מעגלה ערופה = דעריפתו מטהרתו מידי נבילה ומבואר בזבחים ע' משום דכפרה כתיב בה כקדשים ולכאורה צ"ל דהא גם בקדשים ממש במליקה איצטריך קרא שאינו מטמא בביה"ב ואי לא קרא הו"א דמטמא א"כ בעג"ע דליכא קרא מהיכ"ת שלא יטמא וצ"ל דבאמת גלי קרא במליקה דכל דנעשה לשם מצות קדשים מטהרת מטומאת ביה"ב וזהו דכפרה כתיב בה כקדשים היינו במליקה וה"ה שער המשתלח כיון דדחייתו לצוק זהו שחיטתו ונעשה דרך הכשר מהני לטהרו מידי טומאתו ודמי למליקה ומדוקדק בזה לשון הרמב"ם בפ"ג מהל' אה"ט הל' י"ג המולק קדשים בפנים כו' הרי אלו טהורין כיוצא בו עג"ע שנעפרה כהלכתה טהורה כפרה כתיב בה כקדשים וכן אם נשחטה כו' הצילה אותה שחיטתה מידי נבילה עכ"ל ...

(ד) ולמש"כ עיקר החילוק, דטומאה מאיסור משום דגלי קרא במליקה דכיון דנעשה דרך הכשר קרבן שמתרת את האיסור אינה מטמאה משום דטומאה במותם אמר רחמנא וכל שנעשה דרך מתיר אינו מטמא אבל לטהר מידי נבילה בעינן זביחה והכשר סימנים דוקא ושום הכשר אחר ליכא להתיר באכילה ורק מגזיה"כ דלכל חטאתם ילפינן בזבחים מ"ד דמליקת העוף נאכל לכהנים ולא משום דמליקה הוי כשחיטה ...

3. מנחת חינוך נב:טז

ובהוא ענינא תמוה לי טובא דאמרי' בב"ק מ"א ממשמע שנאמר סקל יסקל השור א"י שהוא נבילה ונבילה אסורה באכילה ולא יאכל את בשרו למה לי. וק"ל הא אמרינן ביומא דף ס"ד מחוסר זמן בשעיר המשתלח היכי משכחת לה אמר רבא כגון שהיה לו חולה בתוך ביתו ביוה"כ ושחט את אמו ומקשי הש"ס כה"ג מי אסור לא תשחטו אמר רחמנא, אמרי במערבא דחייטו לצוק זהו שחיתו עכ"ל הש"ס שם. והכוונה לע"ד כיון דמצותו בדחיה הוא במקום שחיתה כמאמר חכמינו זכרונם לברכה באגדה ומי איכפת לי' להקב"ה בין שוחט מהצואר לשוחט מהעורף לא ניתנו המצות רק לצרף בהם הבריות וה"נ מצוותו בכך וזהו שחיתו ועיין בתוס' חולין פ"ב למדו מזה לענין עגלה ערופה דיש בו משום או"ב דעריפתו זהו שחיתו (וע' מנחות ק"א ברש"י ובתוס' שם לענין טומאה ואין כאן מקומו). וא"כ קשה גם בשוה"נ כיון דמצותו בסקילה ראוי לומר סקילתו זהו שחיתו ומאי פריך הש"ס בפשיטות שהוא נבילה ועיין בפ' חלק לענין עיר הנדחת כה"ג וקשה למה ומ"ש משעיר המשתלח. הן אמת דגם בשעיר המשתלח משמע דאסור באכילה האברים שלו דלא פליגי רב ושמואל ביומא ס"ד רק לענין הנאה אך כ"ז צ"ע ועוד יבואר אי"ה לענין או"ב בשוה"נ ועגלה וצ"ע רחב

4. ספר איזהו מקומן - מנחות עג

ובאתון דאורייתא (ס"י א') האריך בזה בראיות לכאן ולכאן ויגם ממשמעות סוגיין דנבילה היא אלא דרחמנא שרייה, ויגם בזכר יצחק (ס"י מ"ו) דן בזה, דהמנחת חינוך (מ"א) קפ"ה סוף אות י' - נקומץ המנחה נקט בפשיטות דהוי נבילה אלא דגזיה"כ להתירה באכילה, ובקובץ הערות (למ. ג.) נקט פשוט איפכא דמליקתו זו שחיתו ומשום הכי אין מטמאה טומאת נבילות, והאריך בענין זה בקה"י חולין (ס"י י"ב), וע"ע בזה באחיעזר	ב' מליקת העורף היא נבילה שהותרה, או דמליקתה זו שחיתתה? האחרונים האריכו לדון בגדר מליקה דחטאת העורף: האם לעולם היא נבילה אלא שהותרה לכהנים מגזירת הכתוב, וכן משמעות הגמ' ביבמות לב: דור שאכל מליקה חייב נמי משום נבילה, או דמליקתה זו היא שחיתתה וכדמצינו בעגלה ערופה דעריפתה זו שחיתתה ובשעיר המשתלח דדחיתו מהצוק זו שחיתו ואין מטמאין טומאת נבילות.
--	---

5. תוספות מסכת חולין דף פב עמוד א

עגלה ערופה אינה משנה - ... הקשה ה"ר משה מבונדי"ש אמאי לא קאמר דשוחט דמתני' היינו עורף ופטור לר"ש משום דלא חזיא לאכילה ולרבנן חייב משום דעריפה זו היא שחיתה כדאמרי' בריש פ' שני שעירי (יומא דף סד.) גבי שעיר המשתלח דחייטו לצוק היינו שחיתו וחייב משום אותו ואת בנו וכפ' חטאת העורף (זבחים דף ע:.) אמרינן דעריפה מטהרת מידי נבלה [1] ותירץ ר"ת דא"כ לא הוה ליה למיתני השוחט אלא העורף ודוחק הוא דדלמא תנא שוחט משום אחריני פרת חטאת ושור הנסקל כדאמרינן בפ"ב (לעיל דף כט.) דסיפא בקדשים ואידי דסליק מבהמה תנא שחיתו כשרה ולא קתני מליקתו.

6. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פב עמוד א

תוד"ה עגלה. אמאי לא קאמר וכו'. [2] בתוס' ישנים ביומא תירצו דליכא למימר דאיירי בעריפה כיון דלר"ש ששחיתה שאינה ראויה לא שמה שחיתה, אין העריפה נחשבת כשחיתה, ודברי הגמ' ביומא הם לדעת רבנן. ותימה דאמאי לר"ש מיגרע גרע דאין לעריפה דין שחיתה.
וצ"ל דהנה מחלוקת רבנן ור"ש היא דלרבנן אף שחיתה שאינה מתירה לגמרי נקראת שחיתה, ולר"ש ילפינן מטבות טבח והכן דבעינן שחיתה המתירה באכילה. וא"כ רק אליבא דרבנן שייך לומר דעריפת עגלה נחשבת שחיתה, משום דלדיהו מצינו שיש שם שחיתה אף על שחיתה שאינה מתירה באכילה, אך לר"ש כיון דע"כ אין העריפה מתירה באכילה בהכרח שאינה כשחיתה, ואינה מועילה אף לענין טומאת נבילות. ואף דמצינו דשחיתת טריפה מהני לטהר מטומאת נבילה אף שאינה מותרת באכילה, ולא מסתברא דר"ש יחלוק ע"ז, התם שאני דגזה"כ הוא דומיא דשחוט חוץ, אבל ליכא למילף מינה לעלמא.

7. שערים מצויינים בהלכה - יומא סד

דחייתו לצוק זו היא שחיטתו. ע"י בגמרא לקמן (סז:) דמסיק דהאברים של שעיר המשתלח מסתברא דמותרין בהנאה כו', ומשמע דאסור באכילה. וצ"ע אי דינו כנבלה שמתמא דהרי לא נשחט, או אמרינן דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו לגבי זה דמטהר מידי נבלה. וראיתי בשו"ת אחיעזר (יו"ד סי' ז) שהוכיח, דדחייתו לצוק היא שחיטתו לענין שאינו מטמא, דאם מטמא והוי כנחירה בעלמא, א"כ אין כאן איסור משום אותו ואת בנו.

8. ספר איזהו מקומן - יומא סד

[ב] הנה לקמן סז. פליגי רב ושמואל האם איברי שעיר המשתלח לאחר דחייתו לצוק מותרין בהנאה. ודייקו המפרשים דמשמע דבאכילה לכו"ע אסורין, והטעם לפי דהגם דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו ויצא מידי נבילה, מ"מ לא נתקיימה כאן 'זביחה' ואכתי אסור באכילה. מיהו מהני דחייתו לצוק שאין מטמאין האיברים כנבילה - ע"י בדברינו לקמן סז. בגמ' ד"ה רב ושמואל.

[ד] לענין שור הנסקל - תמה המנחת חינוך (סוף מלוך נ"ב) אמאי אמרינן בקידושין נו: שהוא נבילה ובשרו אסור באכילה, ולא אמרינן דסקילתו זו שחיטתו. ובחי' הגר"ח על הש"ס (נהוספות) תירץ דשעיר המשתלח בא רק מבהמה טהורה, משא"כ שור הנסקל יתכן אף מטמאה, וע"כ ודאי לא אמרה תורה דסקילתו זו שחיטתו.

9. חידושי בתרא- המסביר

קס"ב) מו: המסביר הנ"ל דייק מתוס' דעגלה ערופה אינה מטמאת טומאת נבלה, דעריפתה זו היא שחיטתה, כהדין בשעיר המשתלח דדחייתו לצוק זו היא שחיטתה [יומא ריש סד.], דכן כתבו בענין איסור אותו ואת בנו, דאף בעגלה ערופה שייך איסור דאיתו ואת בנו דעריפתה שחיטתה, דומיא דשעיר המשתלח, אבל ע' ברמב"ם בפ"ה דעבודת יום הכפורים [הי"ז] ש"דחייתו לעזאזל היא שחיטתו", ואילו בע"ע לא מביא זה, דמלשון הרמב"ם ז"ל בה' שחיטה [פי"ב ה"ו ז"ל הראשון ששחט חולין לעזרה או שור הנסקל ועגלה ערופה כו' ובא אחרון ושחט את השני לוקה כו', וכן אם שחט הראשון את האחד ובא אחרון ושחט כו' עגלה ערופה כו' ה"ז לוקה ע"כ], נראה דוקא שוחט, ולא כתוס', וצ"ע מה החילוק בדין אותו ואת בנו, בין ע"ע דעריפתה [אין] זו שחיטתה, כשבשעיר המשתלח דחייתו כשחיטה, והנ"ל דשאני שעיר המשתלח דבדחייתו נשלם מצותו, ולכן הוי כשחיטה, משא"כ בע"ע דבעריפתה לא נשלמה עדיין מצותה, שעדיין בעינן קריאת הפרשה וקבורה, דקבורתה במקומה חלק מהמצוה, ולכן העריפה לחוד אינה מתירה מאיסור הנאתה, וזה הוי רק בקיום המצוה בשלימותה, והא דעריפת הע"ע מתירה מטומאת נבלה, זהו משום דהמתיר מנבילה אינה השחיטה אלא בהא דלא נחשבה כמתה, דהא להרמב"ם, אף דשחיטת עכו"ם לא חשיבא שחיטה, מ"מ מתירה מטומאת נבלה כיון שאינה נידונית כמתה [מחמת עצמה], ורק לענין זה חשיב כשחיטה.